

zna?] kan. Ezd.-Neh). Idąc wstecz od tej daty podaje się najróżniej lata powstania: od I w. po Chr. do II przed Chr. A. E i s s f e l d t widzi jako *terminus a quo* istnienie księgi Daniela (165 r. przed Chr.), a nadto podkreśla, że w Ezd. A spotykamy się z nieskażoną greczyzną, jaką wykazują wczesne tłumaczenia, i w związku z tym datuje księgę na II w. przed Chr.⁴

4. PROBLEM KANONICZNOŚCI

Jak wspomnieliśmy, 3 Ezd wchodzi w skład Septuaginty oraz była uważana przez pierwotny Kościół aż do czasów św. Hieronima za kanoniczną. Ojcowie cytowali księgę na równi z innymi księgami Pisma św., synody afrykańskie przyjmowały *Pierwszą i Drugą Księgę Ezdrasza*, co oznaczało właśnie greckie księgi *Esdras A* (3 Ezd) i *Esdras B* (kan. Ezd—Neh). Skreślenie więc 3 Ezd (Ezd A) z kanonu stanowi bardzo poważny problem co do kryteriów kanoniczności i rodzi zagadnienie, czy rzeczywiście kanon przyjęty przez sobór Florencki i Trydencki obejmuje wszystkie istniejące księgi natchnione. Do dzisiejszych dni podnosiły się głosy twierdzące, że 3 Ezd jest księgą natchnioną i wyłączenie jej z kanonu było błędem. J. B. F r e y, SDB 1, 432—441, przedstawia te głosy i omawia szeroko problem. W wyniku analizy dochodzi do wniosku, że jednak wielu Ojców wymienia tylko jedną księgę Ezdrasza, a określenie „dwie księgi Ezdrasza” oznacza często oddzielone już księgi Ezdrasza i Nehemiasza.

Warszawa

Ks. JANUSZ FRANKOWSKI

O. Franciszek Małaczyński OSB

OBZRĘDY WTajemniczenia Chrześcijańskiego Dorosłych

Dnia 6 stycznia 1972 Kongregacja Kultu Bożego opublikowała *Ordo initiationis christianae adultorum*¹. Obrzędy te zastąpią w Rytuale Rzymskim rozdział: *De Baptismo adultorum*. Nowe obrzędy obejmują nie tylko chrzest, lecz cały proces inicjacji chrześcijańskiej: katechumenat oraz sakramenty chrztu, bierzmowania i Eucharystii. Księga obejmuje następujące rozdziały:

⁵ O. E i s s f e l d t, dz. cyt. 781.

¹ Rituale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum, auctoritate Pauli P.P. VI promulgatum, *Ordo initiationis christianae adultorum*, editio typica 1972.

1. Obrzędy katechumenatu podzielone na stopnie.
2. Uproszczone obrzędy wtajemniczenia dorosłego.
3. Skrócony obrzęd wtajemniczenia dorosłego w niebezpieczeństwie śmierci.
4. Przygotowanie do bierzmowania i Eucharystii dorosłych, którzy zostali ochrzczeni w dzieciństwie, lecz nie przebyli katechizacji.
5. Obrzędy wtajemniczenia dzieci w wieku katechizмовym.
6. Testy do wyboru.

Dodatek. Przyjęcie ważnie ochrzczonych do pełnej jedności z Kościołem.

PRZYGOTOWANIE NOWYCH OBRZĘDÓW

Rada do wykonania Konstytucji o Liturgii powołała liczne zespoły biegłych do opracowania poszczególnych części odnowionej liturgii. Komisji nr 22 powierzono rewizję obrzędów sakramentów, a w szczególności chrztu. W skład Komisji weszło 2 Belgów, 4 Francuzów, 4 Niemców, 1 Amerykanin i 1 Hiszpan. Byli wśród nich misjonarze z Afryki i odnowiciel katechumenatu w Europie. Kierownictwo prac spoczywało w rękach referentów: ks. prof. Baltazara Fischera z Trewiru i ks. Jakuba Cellier, dyrektora Narodowego Centrum Duszpasterstwa Liturgicznego w Paryżu; sekretariatem kierowali ks. Ksawery Seumois, profesor w Instytucji *Lumen vitae* w Brukseli, i O. Ludwig Ligier, profesor *Gregorianum* w Rzymie. Prace trwały od września 1964 do listopada 1969. Pierwszy schemat otrzymał aprobatę Rady 19 listopada 1965. Drugi schemat poprawiony zatwierdzono 18 marca 1966 i skierowano go do pięćdziesięciu ośrodków katechumenatu w Afryce, Azji i Europie celem wypróbowania. Przy końcu roku 1968 przebadano sprawozdania z eksperymentów i przekazano ośrodkom nowe dyspozycje. Po drugiej fazie eksperymentów we wrześniu 1969 opracowano trzeci schemat, który został zatwierdzony przez Radę na jej ostatnim posiedzeniu w listopadzie 1969 roku. Ten schemat stał się podstawą nowej księgi².

STRUKTURA OBRZĘDÓW WTAJEMNICZENIA DOROSŁYCH

Po fali masowych nawróceń na chrześcijaństwo, które opisują Dzieje Apostolskie, w Kościele wykształcił się pewien system przygotowania dorosłych do przyjęcia wiary i sakramentu chrztu. Tradycja Apostolska Hippolita świadczy, że na początku II wieku w Rzymie istniał już zorganizowany katechumenat. Instytucja ta poszła w zapomnienie w drugim tysiącleciu chrześcijaństwa. Obecnie została przywrócona w formie dostosowanej do naszych czasów.

² J. B. Molin, *Le nouveau rituel de l'Initiation chretienne des adultes*, Notitiae 8 (1972) 87—95.

Chrześcijańskie wtajemniczenie odbywa się wśród wspólnoty wiernych, którzy swoim przykładem i modlitwami pomagają katechumenom w zrozumieniu Ewangelii. Długość okresu przygotowania do chrztu zależy od działania łaski Bożej i wielu okoliczności. Przewiduje się, że trwa on kilka lat i obejmuje cztery okresy: okres ewangelizacji, okres katechumenatu, okres oczyszczenia i oświecenia i okres mistagogii. Okresy te przygotowują do stopni wtajemniczenia, pierwszy stopień stanowi przyjęcie w poczet katechumenów, drugi obrzęd wybrania czyli zapisania do chrztu, trzeci to przyjęcie sakramentów chrztu, bierzmowania i Eucharystii.

OKRES EWANGELIZACJI

Katechumenat poprzedza okres ewangelizacji, w którym kandydat zapoznaje się z podstawowymi zasadami wiary. Z ewangelizacji powinna się narodzić wiara w Boga i w Chrystusa oraz początek nawrócenia, t. j. odwrócenie się od grzechu i dążenie do życia według prawa Bożego. W okresie tym powinna dojrzeć decyzja zostania chrześcijaninem, aby naśladować Chrystusa. Okres ten kończy się przyjęciem do katechumenatu.

PRZYJĘCIE DO KATECHUMENATU

Obrzęd przyjęcia do katechumenatu jest przekroczeniem pierwszej z bram wiodących do Kościoła Chrystusowego. Kandydaci publicznie proszą Kościół o przyjęcie w jego szeregi, a Kościół urzędowo przyjmuje do wiadomości tę prośbę i udziela katechumenom swojego błogosławieństwa. Katechumeni mogą uczestniczyć w liturgii słowa, przyjmować sakramentalia, używać katolickich obrzędów małżeństwa odpowiednio dostosowanych³, a w razie śmierci podczas katechumenatu mają prawo do chrześcijańskiego pogrzebu. W obrzędach przyjęcia do katechumenatu uczestniczą „poręczyciele” (*sponsores*), którzy przedstawiają kandydatów Kościołowi oraz miejscowa społeczność chrześcijańska.

Obrzędy zaczynają się od dialogu celebransa z kandydatami i poręczycielami, następuje w razie potrzeby wyrzeczenie się kultów pogańskich i naznaczenie znakiem krzyża. Na podstawie decyzji Konferencji Biskupów można wprowadzić obrzędy dodatkowe, np. podanie krzyża, medalika lub soli. Potem celebrans uroczyście wprowadza katechumenów do kościoła, gdzie katechumeni pierwszy raz uczestniczą w liturgii słowa. Kończy się ona litaniami za katechumenów, po której zostają oni odesłani.

³ *Ordo Celebrandi Matrimonium* nr 55.

OKRES KATECHUMENATU

Okres katechumenatu zmierza ku temu, aby kandydatów do chrztu stopniowo wprowadzić w chrześcijańskie życie wiary, liturgii i miłości. Odbywa się to nie tylko przez pouczenie, lecz także przez udział w odpowiednich obrzędach. Powinno się odprawiać dla nich liturgię słowa o tematyce dostosowanej do ich potrzeb. Ponadto w niedziele powinni brać udział w mszalnej liturgii słowa. W tym okresie katechumeni powinni poznać i wprowadzić w życie zasady etyki chrześcijańskiej, nauczyć się udziału w liturgii i przeżywania roku kościelnego. Nabożeństwa słowa Bożego mogą się kończyć egzorcyzmami i mniejszymi błogosławieństwami. Przechodzenie katechumenów do nowych etapów nauki wiary można również związać z pewnymi obrzędami. Można też antycypować obrzędy przekazania symbolu wiary, modlitwy Pańskiej, namaszczenia olejem katechumenów itp. Katechumeni powinni w tym okresie wybrać rodziców chrzestnych. Okres katechumenatu kończy się, gdy Kościół uzna, że można katechumenów dopuścić do sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego i zaliczyć ich do wybranych.

OBRZĘD WYBRANIA

Przed obrzędem wybrania odbywa się narada wszystkich zainteresowanych. Biorą w niej udział kapłani i katecheci, którzy przygotowawali katechumenów, rodzice chrzestni, delegaci społeczności miejscowej, a nawet grupa katechumenów. Jeżeli opinia o katechumenach jest pozytywna, biskup dopuszcza ich do następnego stopnia przez obrzęd wybrania, któremu przewodniczy osobiście, lub przez delegowanego kapłana. Obrzęd wybrania powinien się odbywać w czasie Mszy 1 niedzieli Wielkiego Postu, po homilii. W obrzędzie tym występują już rodzice chrzestni i składają świadectwo o wierze katechumenów, ich obyczajach oraz udziale w modlitwie Kościoła. Następuje prośba katechumenów o dopuszczenie do chrztu i oświadczenie celebransa o przyjęciu tej prośby, odbywa się litanijna modlitwa za wybranych, wreszcie ich odesłanie.

OKRES OCZYSZCZENIA I OŚWIECENIA

Od dnia wybrania do chrztu katechumeni nazywają się *electi*, czyli wybrani, albo *competentes*, czyli dążący do przyjęcia sakramentów, albo *illuminandi*, ponieważ na chrzcie mają otrzymać światło wiary. Od obrzędu wybrania rozpoczyna się okres oczyszczenia i oświecenia przez praktykowanie pokuty i udział w obrzędach przewidzianych na ten okres. W niedziele Wielkiego Postu odbywają się skrutynia. Mają one pomóc wybranym w poznaniu tego, co jest w ich sercach złe lub

słabe, i umocnić ich w dobrym. Aby obudzić w wybranych pragnienie głębokiego oczyszczenia od wpływów złego ducha i umocnić ich pragnienie udziału w skutkach odkupienia, skrutynia odbywają się trzykrotnie w 3, 4 i 5 niedzielę Wielkiego Postu. Równocześnie wybrani otrzymują głębsze pouczenie o chrzcie, który jest wodą żywą (ewangelia o Samarytance), oświeceniem (ewangelia o niewidomym od urodzenia) zmartwychwstaniem do nowego życia (ewangelia o wskrzeszeniu Łazarza). Skrutynia odbywają się po komunii. Ich przebieg jest następujący: 1. Modlitwa w milczeniu. 2. Modlitwa litanijna. 3. Egzorcyzm. 4. Włożenie ręki. 5. Modlitwa celebransa nad wybranymi. 6. Odesłanie. Treść modlitw nawiązuje do ewangelii niedzielnych z cyklu A. Dlatego zawsze w łączności ze skrutyniami czyta się perykopy niedzielne cyklu A.

Oprócz skrutyniów odbywają się wobec społeczności wiernych obrzędy przekazania wybranym symbolu wiary i modlitwy Pańskiej. Przekazanie symbolu wiary odbywa się w dzień powszedni, trzeciego tygodnia Wielkiego Postu, a przekazanie modlitwy Pańskiej w dzień powszedni piątego tygodnia Wielkiego Postu.

Jako bezpośrednie przygotowanie do przyjęcia chrztu w Wielką Sobotę mogą się odbyć: 1. obrzęd wyznania symbolu wiary (*redditio symboli*); 2. obrzęd „effeta”; 3. wybór imienia chrześcijańskiego; 4. namaszczenie olejem katechumenów.

SAKRAMENTY WTAJEMNICZENIA: CHRZEST, BIERZMOWANIE, EUCHARYSTIA

Zasadniczo chrzest dorosłych odbywa się w Noc Zmartwychwstania Pańskiego. Gdyby z ważnych przyczyn odbywał się w innym terminie, całemu obrzędowi należy nadać charakter paschalny.

W ramach Wigilii Paschalnej chrzest poprzedza uroczyste poświęcenie wody celebrans wspomina wybranie tego żywiołu na materię sakramentu odrodzenia i jego związek z misterium paschalnym oraz wzywa Tróję Świętą. Dorosli nie mogą być zbawieni bez udziału ich własnej woli, dlatego przed chrztem muszą świadomie zawrzeć przyrzeczenie z Chrystusem przez wyrzeczenie się grzechu i wyznanie wiary. Po wyznaniu wiary bezpośrednio następuje chrzest i bierzmowanie. Kapłan upoważniony do udzielenia chrztu dorosłym z mocy samego prawa jest upoważniony do udzielenia im sakramentu bierzmowania. W ten sposób nawiązuje się do starożytnej praktyki liturgii rzymskiej. Przez to powiązanie obrzędów sakramentalnych ukazuje się jedność misterium paschalnego i związek między posłannictwem Syna Bożego i Zesłaniem Ducha Świętego.

Nowoochrzczeni i bierzmowani pierwszy raz biorą udział w ofierze eucharystycznej z pełnymi prawami. Uczestniczą w modlitwie wier-

nych, przynoszą dary do ołtarza, odmawiają modlitwę Pańską, ponieważ przez chrzest stali się przybranymi dziećmi Bożymi, następnie przyjmują Ciało i Krew Chrystusa i osiągnęły szczyt chrześcijańskiego wtajemniczenia. Bezpośrednio przed Komunią celebrans może krótko zwrócić uwagę katechumenów na rolę Eucharystii w ich własnym życiu i w życiu Kościoła.

OKRES MYSTAGOGII

Po przyjęciu sakramentów nowoobchrzczonych razem z całą społecznością wiernych starają się zgłębić misterium paschalne przez rozważanie Ewangelii, uczestniczenie w Eucharystii i praktykę miłości chrześcijańskiej. Nowoobchrzczonych powinni nawiązać serdeczne stosunki ze wspólnotą wiernych, której powinien się udzielić ich zapal w służbie Chrystusa. Msze niedzieli wielkanocnych są uprzywilejowanym miejscem mystagogii. W czasie tych Mszy nowoobchrzczonych słuchają czytań dla nich specjalnie dobranych (zwłaszcza w cyklu A), przyjmują Eucharystię i spotykają się z modlącą się społecznością wiernych. Nowoobchrzczonych powinni mieć specjalne miejsca przez cały okres wielkanocny. Na końcu tego okresu powinno się odbyć specjalne nabożeństwo dla nowoobchrzczonych, a w następnym roku obchodzić rocznicę chrztu. Cała droga duchowa, którą powinien przebyć katechumen wygląda zatem następująco:

Okres ewangelizacji

PRZYJĘCIE DO KATECHUMENATU

Okres katechumenatu

Małe egzorcyzmy
Błogosławieństwa
OBRZĘD WYBRANIA

Okres oczyszczenia i oświecenia

Pierwsze skrutynium
Przekazanie symbolu wiary
Drugie skrutynium
Trzecie skrutynium
Przekazanie Modlitwy Pańskiej
Obrzędy przygotowawcze do chrztu

PRZYJĘCIE SAKRAMENTÓW CHRZTU, BIERZMOWANIA I EUCHARYSTII

Okres mystagogii

Msze niedzielne
Nabożeństwo końcowe.

Jeżeli ze względu na okoliczności okres oczyszczenia i oświecenia musi się odbyć poza Wielkim Postem, należy zachować tę samą strukturę obrzędów oraz odpowiednie przerwy pomiędzy poszczególnymi etapami. Na chrzest wybiera się jakąś niedzielę. 6 tygodni przed nią odbywa się obrzęd wybrania, a potem następują skrutynia i inne obrzędy związane z tym okresem.

UPROSZCZONE OBRZĘDY WTAJEMNICZENIA DOROSŁEGO

Przygotowanie do chrztu jednego dorosłego zasadniczo odbywa się tak samo jak przygotowanie grupy. W nadzwyczajnych wypadkach biskup może pozwolić na użycie obrzędu skróconego, który można poprzedzić kilkoma obrzędami z okresu katechumenatu lub oczyszczenia. Obrzęd uproszczony odbywa się w ciągu Mszy niedzielnej, a jego struktura jest podobna do struktury obrzędów chrztu dzieci. Bezpośrednio po przekazaniu zapalanej świecy następuje bierzmowanie, po czym nowo ochrzczony uczestniczy we Mszy św. i przyjmuje Komunię świętą.

WTAJEMNICZENIE DOROSŁEGO W NIEBEZPIECZEŃSTWIE ŚMIERCI

Gdy kandydat do chrztu znajduje się w niebezpieczeństwie śmierci, stosuje się obrzędy skrócone. Obrzędy te ułożono przede wszystkim do użytku katechetów i świeckich. Mogą się nimi posłużyć także kapłani i diakoni. Od chorego chrzczonego w niebezpieczeństwie śmierci żąda się zobowiązania, że w razie wyzdrowienia odbędzie cały normalny kurs katechumenatu.

Jeżeli chrztu udziela kapłan, to powinien chorego bierzmować i udzielić mu komunii świętej. Jeżeli szafarzem chrztu jest diakon lub świecki, który ma prawo udzielania Komunii świętej, powinien nowo-ochrzczonemu ją podać.

PRZYGOTOWANIE DO BIERZMOWANIA I EUCHARYSTII DOROSŁYCH CHRZEŚCIJAN, KTÓRZY NIE PRZESZLI KATECHIZACJI

Sytuacja człowieka, który został ochrzczony w dzieciństwie, ale nie uczestniczył w katechizacji i nie przyjął dalszych sakramentów jest inna, niż sytuacja katechumena, bo taki człowiek już jest członkiem Kościoła i przybrany dzieckiem Bożym, a jego nawrócenie jest owocem łaski chrztu. Ożywienie wiary i zaprawienie do życia chrześcijańskiego wymaga jednak dłuższego czasu. Katechizacja powinna się odbywać według programu przewidzianego dla dorosłych katechumenów. Współdziała w niej społeczność wiernych, a szczególnie poręczy-ciele i rodzice chrzestni. Okres przygotowania powinien być uświęcony

przez obrzędy liturgiczne. Można użyć niektórych obrzędów katechumenatu i okresu oczyszczenia. Końcowy etap przygotowania powinien wypaść w Wielkim Poście. W tym okresie dorośli powinni przystąpić do sakramentu pokuty. Szczyt całej formacji stanowi Wigilia Paschalna, w czasie której dorośli powinni wyznać wiarę, odnowić przyrzeczenia chrzcielne i przystąpić do sakramentów bierzmowania i Eucharystii. Okres mystagogii powinien nowo nawrócony przeżyć podobnie jak nowoochrzczeni, a jeżeli jest grupa nowoochrzczonych, to przyłączyć się do niej.

WTAJEMNICZENIE DZIECI W WIEKU KATECHIZMOWYM

Zupełną nowością w historii liturgii jest opracowanie obrzędów przeznaczonych dla dzieci, które zdolne już są do osobistego aktu wiary, ale nie mogą być traktowane jak dorośli ze względu na swój wiek oraz zależność od rodziców albo opiekunów i społeczeństwa. Przypuszcza się, że takie dzieci uczestniczą w katechizacji razem z dziećmi ochrzczonymi i razem z nimi powinny przystąpić do pierwszej Komunii świętej.

Podobnie jak u katechumenów dorosłych przewiduje się trzy zasadnicze stopnie: 1. Przyjęcie do katechumenatu. 2. Skrutynia, czyli obrzędy pokutne w Wielkim Poście. 3. Przyjęcie sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego w Wigilię Paschalną albo w niedzielę. Bezpośrednio po chrzcie dzieci powinny otrzymać bierzmowanie i przystąpić do Komunii świętej. Po Komunii należy zorganizować dla nich okres mystagogii. Obrzędy przyjęcia do katechumenatu i obrzędy pokutne są dostosowane do wieku i sytuacji dzieci. Ponadto z naciskiem przypomniano kapłanom, aby chętnie korzystali z wszystkich możliwości adaptacji tekstów i obrzędów.

PRZYJĘCIE WAŻNIE OCHRZZONEGO DO WSPÓLNOTY KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

Drugi Sobór Watykański polecił przygotować obrzęd przyjęcia do pełnej jedności z Kościołem katolickim chrześcijan, którzy przyjęli chrzest we wspólnocie oddzielonej. Przewidziano dwie odmiany takiego obrzędu. Obrzęd powinien się odbyć w czasie Mszy i wtedy z zasady łączy się z bierzmowaniem, jeżeli przyjmowany nie przyjął jeszcze tego sakramentu i z Komunią. Jeżeli z poważnych przyczyn przyjęcie odbywa się poza Mszą, powinna je poprzedzić liturgia słowa.

Nowa część Rytuału Rzymskiego jest przykładem umiejętnego przystosowania skarbów tradycji liturgicznej Kościoła do potrzeb naszych czasów. Szerokie możliwości adaptacji do potrzeb lokalnych pozwalają na dalsze wzbogacenie obrzędów i tekstów.